

JOHANNES REMY –
VIKTOR PYLYPENKO

Suomi ja Ukrainan kysymys 1917–21

Johannes Remy ja Viktor Pylypenko esittelevät artikkelissaan Suomessa vähän tunnettuja Ukrainan tapahtumia ja suomalais-ukrainalaisia suhteita Venäjän vallankumouksen ja ensimmäisen maailmansodan jälkiselvittelyiden vuosina. Suomen ulkopoliittinen johto suhtautui tuolloin vakavasti itsenäisen Ukrainan selviämismahdollisuuksiin ja piti sitä reuna- ja valtioliiton yhtenä mahdollisena jäsenenä.¹

■ Venäjän keisarikunnan romahtamisen ja kommunistivallan vakiintumisen välisenä aikana itsenäistyivät Suomen, Puolan ja Baltian maiden lisäksi myös eräät muut keisarikuntaan kuuluneet maat, jotka eivät siten kyenneet säilyttämään itsenäisyyttään. Niiden joukossa oli Ukraina, jonka toisiaan seuranneet hallitukset kontrolloivat yhtäjaksoisesti vähintään osaa maansa alueesta marraskuuhun 1920 asti.

Osin kansainvälisestä tilanteesta johtuen, osin Ukrainan kansallisen liikkeen merkittävyyden vuoksi Ukrainan valtio sai kansainvälisen tunnustuksen de facto muun muassa Saksalta ja joksikin ajaksi myös Neuvosto-Venäjältä.

Ukrainan itsenäistyminen

Ukrainan kehitys itsenäiseksi valtioksi alkoi,

kun maaliskuussa 1917 kaikkien ukrainalaisten puolueiden ja eräiden muiden järjestöjen edustajat muodostivat Keskusneuvoston (*Tsentralna Rada*), jonka rooli oli aluksi epäselvä. Keskusneuvosto oli vasemmistopainotteinen, mutta mukana oli myös kansallismielisiä porvarillisia ryhmiä ja elokuusta lähtien kansallisten vähemmistöjen edustajia. Maan olojen kehittyessä yhä sekasortoisemmaksi Keskusneuvostosta muodostui Ukrainan kansallisen liikkeen pääedustaja, joka vaati maalle autonomiaa Venäjän yhteydessä. Väliaikainen hallitus taipui elokuussa vastahakoisesti Keskusneuvostoon pohjautuneen autonomian myöntämiseen toistaiseksi perustuslakia säätävään kokoukseen saakka, mutta kiista autonomian alueellisista ja hallinnollisista rajoista jatkui.²

Lokakuun vallankumouksen jälkeen 25.10./7.11.1917 Keskusneuvoston pääsihteeristöstä tuli tosiasiallinen hallitus suuressa osassa maata. Sen linja suhteessa bolshevikkeihin oli aluksi haparoiva: väliaikaisen hallituksen joukkoja estettiin hyökkäämättä paikallisten bolshevikkien kimppuun, mutta kansankomissaarien neuvostoa Pietarissa ei myöskään tunnustettu. Keskusneuvoston kanta hyödytti enemmän bolshevikkeja, ja väliaikaisen hallituksen joukot vetäytyivät Kiovasta.³ Pian Keskusneuvosto kuitenkin omaksui linjan, jonka mukaan se oli valmis tunnustamaan Kansankomissaarien neuvoston Venäjän tosiasialliseksi hallitukseksi, mutta ei katsonut sen vallan ulottuvan Ukrainaan. 7.11./20.11. Keskusneuvosto julisti Ukrainan Kansantasavallan perustetuksi, mutta julistuksessa todettiin liittovaltiosuhteen tulevaan demokraattiseen

Venäjään säilyvän.⁴ Ukrainassakin järjestyksessä Venäjän perustuslakia säättävän kokouksen vaaleissa ukrainalaiset puolueet saivat 53 % äänistä, kun bolshevikkien osuus jäi noin 10 prosenttiin.⁵ Neuvosto-Venäjä esitti 4./17.12.1917 Keskusneuvostolle ultimaatumia, jossa vaadittiin bolshevikkijoukkojen vapaata kauttakulkua Ukrainassa, mihin Keskusneuvosto ei suostunut. Näin alkoi Neuvosto-Venäjän ja Ukrainan välinen sota. Bolshevikkiosapuoli käytti nimeä ”Ukrainan Sosialistinen Neuvostotasavalta”, jonka pääkaupunkina oli Harkova. Keskusneuvosto julisti 9./22.1.1918 Ukrainan Kansantasavallan täysin itsenäiseksi, mutta itsenäisyysjulistuksenkin teksti jätti auki mahdollisuuden liittyä myöhemmin perustettavaan Venäjän liittovaltioon.⁶

Naapureiden puristuksessa

Keskusneuvoston itsenäinen ulkopoliittikka alkoi jo ennen muodollista itsenäisyysjulistusta. Aluksi Ukraina pyrki tukeutumaan Ranskaan ja Britanniaan, jotka marraskuussa 1917 asettivat edustajansa Kiovaan. Ympärysalloille kyseessä oli käytännöllinen ja improvisoitu yritys pitää edes osa itärintamaa toiminnassa. Vaikka ne pitivät yhteyttä Keskusneuvoston pääsihteeristöön Ukrainan hallituksena, ne eivät muodollisesti tunnustaneet Ukrainaa.⁷ Ilman tuntuvaa sotilaallista apua Ukrainan oli kuitenkin mahdollista sotia sekä Saksaa että Neuvosto-Venäjää vastaan.

Kun Venäjä solmi aselevon ja lähetti Brest-Litovskiin valtuuskunnan, jonka oli määrä solmia myös Ukrainaa koskeva rauhakeskusvaltojen kanssa, Keskusneuvoston oli etsittävä tukea Saksasta.⁸ Ukrainan valtuuskunta allekirjoitti ensimmäisenä rauhansopimuksen keskusvaltojen kanssa 27.1./9.2.1918, mutta samana päivänä bolshevikit valtasivat Kiovan. Ukraina pyysi Saksan ja Itävalta-Unkarin apua, joten siitä tuli Saksasta hyvin riippuvainen liittolainen. Saksan ja Neuvosto-Venäjän välisen rauhansopimuksen seurauksena Saksan ja Itävalta-Unkarin joukot valtasivat koko maan samalla kuitenkin tunnustaen sen itsenäisyyden.⁹

Saksalaiset halusivat Ukrainasta etenkin elintarvikkeita, joita vasemmistolainen Pää-

sihteeristö ei kyennyt heidän mielestään toimittamaan riittävästi. Siksi Saksa järjesti 29.4.1918 vallankaappauksen. Valtionpäämieheksi tuli suurmaanomistaja, Venäjän keisarillisen armeijan kenraali Pavlo Skoropadsky. Hän hallitsi virkanimikkeellä *hetmaani*, jota oli edellisen kerran käytetty 1700-luvulla autonomisen Ukrainan hallitsijasta. Muodollisesti hetmaanin valtaoikeudet olivat sangen suuret, mutta käytännössä hänen täytyi ottaa saksalaisten tahto huomioon.

Maan nimeksi tuli Ukrainan Kansantasavallan, *Ukrajinska Narodna Respublika*, sijasta Ukrainan Valtio, *Ukrajinska Deržava*. Lähes kaikki ukrainalaiset poliittiset ryhmät oikeistosta vasemmistoon vastustivat saksalaisista riippuvaista hetmaanihallintoa. Sko-

1. Pylypenkon osuus on ukrainalaisiin arkistolähteisiin ja Dmytro Dorošenkon muistelmiin pohjautuva teksti, muun on kirjoittanut Remy. Aiheesta ei juuri ole ilmestynyt tutkimusta. Mikko Hautala (2000) *Vieniniedistämistä vai ulkopoliittikkaa? Suomen Ukrainasubteet poliittisena ja kaupallisena kysymyksenä 1917–1919*, poliittisen historian pro gradu-tutkielma, Helsingin yliopisto 2000. Vanhempi lähdejulkaisu: Herman Gummerus (1931) *Ukrainan murrosajoilta. Kuusi kuukautta lähetystön päällikkönä Kieivissä*, Jyväskylä: Gummerus.

2. John S Reshetar Jr (1952) *The Ukrainian Revolution, 1917–1920. A Study in Nationalism*, Princeton, N.J.: Princeton University Press, 48–82. Wolodymyr Stojko (1977) 'Ukrainian National aspirations and the Russian Provisional Government', teoksessa Taras Hunczak with the assistance of John T. von der Heide (toim.) *The Ukraine, 1917–1921: A Study in Revolution*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 4–32. V.F. Soldatenko (1999) *Ukrajinska revoljutsija. Istoryčšnyj narys*, Kyjiv: Lybid', 134–309.

3. Ihor Kamenetsky (1977) 'Hrushevskyi and the Central Rada: Internal Politics and Foreign Interventions', teoksessa Hunczak (toim.) 37–38. Reshetar (1952) 82–85. Soldatenko (1999) 317–323, 328–336. Soldatenko kiistää keskusneuvoston osallistuneen sotilaallisesti bolševikkien ja väliaikaisen hallituksen välisiin taisteluihin Kiovassa.

4. *Ukrajins'ka tšentral'na rada. Dokumenty i materialy I–II*, (1996) Kyjiv: Naukova Dumka, I: 398–401.

5. Kamenetsky (1977) 40.

6. Kamenetsky (1977) 38–40. Reshetar (1952) 89–97, 101–113. *Ukrajins'ka tšentral'na rada I*: 102–104. Soldatenko 1999 383–434.

7. George A Brinkley (1977) 'Allied policy and French intervention in the Ukraine, 1917–1920', teoksessa *The Ukraine, 1917–1921...* 323–326.

8. Oleh Fedyshyn (1977) 'The Germans and the Union for the Liberation of the Ukraine, 1917–1920', teoksessa *The Ukraine, 1917–1921...* 305–322.

9. Kamenetsky (1977) 44–51. Reshetar (1952) 112–119. *Ukrajins'ka Tšentral'na Rada I*: 137–151.

Kenraali Paul von Hindenburg ja hetmaani Pavlo Skoropadsky Span konferenssissa Belgiassa elokuussa 1918. Keskellä kenraali Kruber. Suomen Kuvapalvelu.

ropadskyn kannatusta eivät nostaneet yksityisen suurmaanomistuksen palauttaminen ja saksalaisten maaseudulla tekemät elintarvikkeiden takavarikot. Lukuun ottamatta ukrainalaismielistä ulkoministeriä Dmytro Dorošenkoa hallitus koostui enimmäkseen venäläisistä lokakuulaisista eli maltillisista liberaaleista ja kadeteista. Ulkoministeri itse kuului sosialistifederalistiseen puolueeseen, joka nimestään huolimatta oli liberaalipuolue ja vastasi linjaltaan lähinnä Venäjän kadetteja. Ennen lokakuun vallankumousta sosialistifederalistit olivat ajaneet Ukrainalle osavaltion asemaa Venäjän tasavaltaisessa liittovaltiossa.¹⁰

Saksan romahdettua ensimmäisessä maailmansodassa Skoropadsky yritti nojautua länsiliittoutuneisiin. Kun näiden suhtautuminen Ukrainan täyteen itsenäisyyteen oli vastentahtoinen, hetmaani julisti 14.11.1918

Ukrainan muodostavan liittovaltion ”tulevan ei-bolsevistisen Venäjän kanssa”. Tämä oli viimeinen laukaiseva syy vasemmistolaisten kansallismielisten ukrainalaisten puolueiden yhtenäiseen avoimeen aseelliseen kapinaan, jota johtamaan asetettiin yhteiselimeksi Direktorio. Hetmaani luopui vallasta, ja Direktorio saapui Kiovaan 19.12.1918. Ukrainan Kansantasavallan nimi palautettiin. Yhdistyminen aiemman Itävallan alueelle kuuluneen Länsi-Ukrainan Kansantasavallan kanssa julistettiin juhlallisesti Kiovassa 22.1.1919. Tämä merkitsi sota myös Puolan kanssa, joka katsoi koko aiemman Itävallan Galitsian kuuluvan itselleen. Vaikka Direktorio yritti pitää yllä asiallisia suhteita Neuvosto-Venäjään, bolshevikkijoukkoja tunkeutui maahan, ja alkoi Ukrainan toinen sota Neuvosto-Venäjää vastaan. Se oli osin Ukrainan sisäinen konflikti, koska Direkto-

rion maltillisuuteen pettyneitä talonpoikia siirtyi bolshevikkien puolelle.¹¹

Hankalassa tilanteessa joka ilmansuunnalta löytyi Direktoriolle vihamielisiä naapureita: Donin valkoiset venäläiset, Puola ja Romania. Odessassa maihin nousseet ranskalaiset suhtautuivat Direktorioon aluksi vihamielisesti, mutta yrittivät sitten taivuttaa sitä yhteistyöhön kenraali Denikinin armeijan kanssa.¹² Denikin ei kuitenkaan halunnut kuullakaan mistään sopimuksesta ukrainalaisten kanssa, joten nämä jouduivat käymään sotansa yksin.

Helmikuun 5. päivänä 1919 Direktorion oli pakko siirtyä Kiovasta Vinnitsaan bolshevikkien edetessä, mutta Ukrainan Kantasavaltalla piti silti edelleen hallussaan osaa Dnjeprin länsipuolisesta alueesta. Välit venäläisiin valkoisiin kärjistyivät lopulta niin huonoiksi, että Direktorio julisti Denikinille sodan 24.9.1919, ja Direktorio ehti hetken jälkeen olla lyhyesti liitossa bolshevikkien kanssa.¹³ Vähitellen itsenäisen Ukrainan tilanne muodostui toivottomaksi, ja joulukuussa 1919 sotilasjohtaja ja Direktorion jäsen Symon Petljura siirtyi puolalaisien hallitsemalle alueelle. 22.4.1920 Varsovassa solmittiin puolalais-ukrainalainen sopimus, jossa sovittiin maiden välisestä rajasta puolalaisten pyrkimysten mukaisesti. Samalla osapuolet sopivat myös sotilaallisesta yhteistyöstä Neuvosto-Venäjää vastaan.¹⁴

Ukrainalaisten avustamat puolalaiset joukot valtasivat toukokuussa Kiovan, mutta niiden täytyi jo kesäkuussa jälleen perääntyä bolshevikkien vastahyökkäyksen tieltä. Lokakuussa Puola solmi Neuvosto-Venäjän kanssa aselevon, joka asetti Ukrainan tukalaan asemaan. Marraskuussa Ukrainan armeijan rippeet vetäytyivät Puolan puolelle aselepolinjaa. Lopullisessa Riian rauhansopimuksessa 18.3.1921 Puola tunnusti Ukrainan Neuvostotasavallan ja Neuvosto-Venäjä puolestaan Ukrainan länsiosien kuulumisen Puolaan. Tämän jälkeen Ukrainan Kantasavaltalla oli enää pakolaisorganisaatio.

Ukrainan ja Suomen diplomaattisuhteet

Itsenäisyyden vuosina yksi Ukrainan ulkopoliittikan tärkeimmistä suunnista oli vi-

rallisten suhteiden luominen aiemman Venäjän keisarikunnan alueelle syntyneisiin uusiin valtioihin. Hetmaanin ulkoministeri Dorošenko muisteli myöhemmin:

”Suhteet reunavaltioihin ... eli Puolaan, Suomeen, Liettuaan, Valko-Venäjään, Doniin, Kubaniin, Gruusiaan ja Krimiin riippuivat ensisijaisesti siitä, oliko Ukrainalla mitään kiistoja mainittujen valtioiden kanssa, etenkin alueellisia. Naapurivaltioihin luotiin enemmän tai vähemmän vakinaiset diplomaattisuhteet. Suomen, Liettuan ja Gruusian suhteen kysymys ratkesi helposti. Ukrainalla ei ollut niiden kanssa mitään kiistoja. Niiden kanssa vaihdettiin diplomaattisia edustajia.”¹⁵

Dorošekon maininta tuo esiin sekä yhtäläisyyden että eron Suomen ja Ukrainan kansainvälisessä asemassa toisiinsa nähden. Toisaalta kumpikin valtio muodostui Venäjän keisarikunnan hajottua ja kummallekin oli ratkaisevan tärkeää, miten Venäjän kysymys lopullisesti ratkeaisi. Toisaalta Ukraina oli keskellä vallankumouksen myllerrystä aivan eri tavoin kuin Suomi kansalaissodan päättymisen jälkeen. Ukrainalaisten oli pakko pitää yhteyttä jokaiseen lähiseudun hallitukseen ja armeijaan, jolla oli todellista merkitystä. Suomalaiset saattoivat soveltaa ukrainalaista kapeampaa käsitystä reunavaltioista ottaen huomioon eri maiden kansain-

10. Hetmaanihallinnon kaudesta ks. Gummerus (1931) 20–37. Taras Hunczak (1977) 'The Ukraine under Hetman Pavlo Skoropadskyi'. Teoksessa *The Ukraine...* 61–81. Reshetar (1952) 145–191.

11. Gummerus (1931) 53–92, 100–117. Reshetar (1952) 191–225.

12. Brinkley (1977) 334–341.

13. Sodanjulistuksesta Denikinille ks. Martha Bohachevsky-Chomiak (1977) 'The Directory of the Ukrainian National Republic', teoksessa *The Ukraine...* 99. Ukraina myönteisesti suhtautuvat tutkijat vaikkenevat sen liitosta bolshevikkien kanssa, mutta Ukrainan omat edustajat kuitenkin avoimesti kertoivat siitä suomalaisille diplomaateille. KA RHK 28. J.J. Mikkolan matkakertomus Varsovasta 9.11.1919. UAH 5 C 13. I. Mazepan, Ukrainan ulkoministerin muistio 8.2.1920, joka on liitetty Suomen Varsovan lähettilään Boris Gyllenbögelin raporttiin 15.2.1920.

14. Reshetar (1952) 299–306 sisältäen myös englanninkielisen käännöksen sopimustekstistä.

15. Dorošenko D. (1930) *Istoriija Ukrajinny 1917–1923rr.* I–II, Užhorod 1930, I:144.

välisen aseman ja olojen vakauden. Ukraina itse oli rajatapaus, jota saatettiin pitää itsenäisenä valtiona poliittisen tilanteen tai taloudellisten etujen niin vaatiessa.

Ensimmäinen yritys Suomen ja Ukrainan välisten virallisten suhteiden solmimiseksi tehtiin Tukholman kautta siellä oleskelevien aktivistien ja Ukrainan Vapautuksen Liiton sikäläisen toimiston aloitteesta. Ukrainan Vapautuksen Liitto oli keskusvaltoihin nojannut Venäjän-vastainen itsenäisyysmielinen järjestö, joka olemukseltaan muistutti aktivisteja, paitsi että ukrainalaisten aseellisten yksiköiden muodostamiseen päästiin vasta vallankumousvuonna 1917. Liiton Tukholman-toimiston johtaja Mykola Zalijnjak esitteli 9.12.1917 aktivisti Herman Gummerukselle suunnitelman, jonka mukaan Venäjän eri kansallisuudet järjestäisivät omat perustuslakia säätävät kansalliskokouksensa, ja koko Venäjän perustuslakia säätävässä kansalliskokouksessa vaadittaisiin niin laajaa autonomiaa, että vaatimuksesta seuraisi kiistoja, jotka hajottaisivat Venäjän imperiumin.

Gummerus informoi senaattia, joka päätti 14.1.1918 lähettää valtuuskunnan pyytämään Ukrainalta tunnustusta, mikä myös sisälsi Ukrainan tunnustamisen de facto, siis jo ennen kuin Ukraina itse oli julistautunut itsenäiseksi.¹⁶ Motiivina oli hankkia Ukrainan tuki Suomen itsenäisyydelle Venäjän perustuslakia säätävässä kansalliskokouksessa, joka ei kenties pitäisi Suomen kansankomissaarien neuvostolta saamaa tunnustusta itseään sitovana. Oli myös jo tiedossa, että Saksa oli hyväksynyt Ukrainan erillisen osanoton Brest-Litovskin neuvotteluihin. Yhtä aikaa Ukrainan kanssa päätettiin pyytää tunnustusta Saksalta, Itävalta-Unkarilta, Bulgarialta ja Turkilta. Ukrainan sekasortoiset olot kuitenkin estivät Suomen edustajia J. J. Mikkolaa ja Jalo Kalimaa pääsemästä perille.¹⁷

Suomen ja Ukrainan viralliset suhteet solmittiin lopulta suomalaisten aloitteesta kansalaissodan jälkeen hetmaanihallinnon aikana elokuussa 1918. Edustuston perustamista Kiovaan tukivat nyt ensisijaisesti kauppapoliittiset näkökohdat. Ukrainasta haluttiin tuoda elintarvikkeita ja sinne ha-

luttiin viedä paperia. Kummassakin maassa vallitsivat tuolloin suhteellisen rauhalliset olot. Suomen asiantuntija Herman Gummerus saapui Kiovaan 20.8.1918. Hänet vastaanottanut hetmaani Skoropadsky totesi diplomaattisuhteiden solmimisen merkitsevän molemminpuolista itsenäisyyden tunnustusta. Todellisuudessa kumpikin osapuoli oli tunnustuksen suhteen varovainen, koska pelkkä diplomaattisuhteiden solmiminen oli helpommin peruttavissa kuin täydellinen tunnustus de jure, johon ei oltu valmiita kummallakaan puolella. Syyskuun lopussa Kiovassa solmittiin kauppasopimus, jonka mukaan Suomi oli vievä Ukrainaan miljoona puuta paperia 250 000 sokeripuuta vastaan (puuta=16kg).¹⁸

Ukrainan ja Venäjän sisällissota teki myöhemmin sopimuksen toteuttamisen mahdottomaksi. Suomen edustaja ei enää palannut Kiovaan sen jälkeen, kun Direktorio evakuoiti ulkomaiset edustustot bolshevikien tieltä helmikuussa 1919. Toisin kuin olettaa saattaisi, Suomen ja Ukrainan viralliset suhteet eivät kuitenkaan loppuneet sen kummemmin Saksan romahtamiseen kuin Direktorion vaihtelevaan sotaonneenkaan. Suhteita ylläpidettiin vuoteen 1921 saakka.

Ukrainan edustusto Suomessa

Ukrainalaisten ensimmäinen epävirallinen edustaja Suomessa oli rakennusinsinööri Petro Slyvenko, joka oli pitkään asunut Helsingissä ja työskennellyt Viaporissa. Helmikuun vallankumouksen jälkeen Slyvenko erosi Venäjän armeijan palveluksesta ja alkoi puolustaa Suomeen sijoitettujen ukrainalaisten sotilaiden asemaa. Ei ole tiedossa, valittiinko hänet jotenkin toimeen vai toimiko hän omasta aloitteestaan. Ukrainalaisia sotilaita oli eniten Viaporissa ja Viipurissa. 16.4.1917 Ukrainan autonomiavaatimusten tueksi järjestettiin Helsingin Senaatintorilla mielenosoitus, jossa *Izvestijan*, Helsingin sotilas- ja työläisneuvostojen äänenkannattajan, mukaan oli 5 000–6 000 osanottajaa.¹⁹

Väliaikaisen hallituksen ja Ukrainan Keskusneuvoston välisen autonomiasopimuksen nojalla muodostettiin ukrainalaisten kansalliset joukko-osastot keisarikunnan eri

osissa. Viipurissa ukrainalaistettiin yksi linnoituksen tykistön komppania. Suunniteltu ukrainalaistamisprosessi keskeytyi elokuussa 1917, kun ukrainalaistettu komppania siirtyi Suomen ulkopuolelle ja liitettiin Ukrainan armeijakuntaan. 8./21.12.1917 Pohjoisen rintaman toimeenpaneva ukrainalainen komitea, Pihkovassa toiminut keskusneuvostoon yhteydessä ollut elin, nimitti Slyvenkon ukrainalaisten asioiden komissaariksi Suomessa, ja paikallinen venäläinen sotilashallinto tunnusti hänen virkansa. Slyvenko alkoi organisoida ukrainalaisten sotilaiden pikaista paluuta kotimaahansa, ja hänen mukaansa 2./15.1.1918 mennessä ”kaikki kansallisesti tietoiset” ukrainalaiset lähtivätkin Venäjän kautta kotimaahansa. Venäjän ja Ukrainan välinen sotatila keskeytti kuljetukset, joista viimeinen lähti Helsingistä helmikuun alussa. Punaisten vallan ajaksi Slyvenko lopetti kokonaan toimintansa, koska otaksui, ettei kansanvaltuuskunnalta Neuvosto-Venäjästä riippuvaisena hallituksena löytyisi myötätuntoa ukrainalaisille.²⁰

Ukrainalaisten asema nousi uudelleen esiin valkoisten voiton jälkeen. Senaatin 15.4.1918 tekemän päätöksen mukaan kaikki Suomessa tavattavat Venäjän alamaiset piti karkottaa maasta.²¹ Slyvenkon mukaan venäläisille annettiin Helsingissä viisi tuntia aikaa koota tavaransa. Päätös ei kuitenkaan koskenut Ukrainan ja Puolan kansalaisia. Viipurin valtauksen yhteydessä huhuti-toukokuun vaihteessa tapahtui venäläisen siviiliväestön summittaista murhaamista. Näissä oloissa ihmisille oli ensiarvoisen tärkeää tulla kohdelluiksi ukrainalaisina. Suomalaiset viranomaiset tunnustivat Slyvenkon johtaman Helsingin ukrainalaisen komissariaatin antamat henkilötodistukset, joita myönnettiin noin tuhat.

Saksalaiset sotilasviranomaiset myöntivät ukrainalaisten kotiinpaluun järjestämiseen Baltian ja muiden Saksan miehittämien alueiden kautta. Kesäkuun 12. päivänä kaikkiaan 700 Ukrainan kansalaista lähti Helsingistä Rus-laivalla Libauhun, joukossa oli myös Slyvenko. Kotiin Helsingin ukrainalaiset pääsivät vasta heinäkuussa.²²

Ukrainalaisten erottelu venäläisistä toimitettiin myös Viipurissa. Viipurin kuvernöö-

rin virkaa toimittanut varalääninsihteeri Walfrid Suhonen muodosti 13.5. Ukrainan kansalaisten komission, jonka johdossa oli L. Konstantinovitš. Komissio myönsi ukrainalaisille henkilötodistukset (348) ja lähetti halukkaat takaisin Ukrainaan. Kesäkuun alussa (8.6.) lähti noin 100 ukrainalaista mukanaan komission jäsenet, heinäkuun 14. päivänä lähti toinen 74 hengen ryhmä. Ukrainalaisten asioita Viipurissa alkoi hoitaa V. Skobeltsyn.²³

Slyvenkon lähdön jälkeen Helsinkiin jääneet ukrainalaiset perustivat Ukrainalaisen Komitean, jota johti laivastoinisööri, kapteeni Valentin Vitsted, joka oli palvellut armeijassa Viaporissa syyskuuhun 1917 asti. Vaikka Vitstedin nimi viittaa ruotsin- tai saksankieliseen alkuperään, hän itse asiassa oli kotoisin Pultavan kuvernementista.²⁴ Vitsted itse kirjoitti ulkoministeri Dorošenkolle 26.7. saksalaisen sotilashallinnon hyväksyneen Komitean muodostamisen ja tukevan hänen valintaansa Ukrainan viralliseksi konsuliksi. Vitsted perusteli pyyntöään virallisesta nimityksestä konsuliksi sillä, että hän jo muutenkin teki konsulin työtä asioiden saksalaisten ja suomalaisten viranomaisten kanssa. Hän kertoi puolustavansa ukrainalaisten oikeuksia: ”Puoleeni on kääntynyt muun muassa pidätetyksi joutunut hetmaanin veljenpoika, mutta ilman virallista asemaa minun oli mahdotonta tehdä mitään hänen hyväkseen”.²⁵

16. UAH Caa. Senaatin pöytäkirjat ulkoasiaintoimikunnan esittelystä, 14.1.1918.

17. Hautala (2000): 48–54.

18. Suomen edustajien vastaanotosta ja kauppasopimuksesta ks. Gummerus (1931) 23, 32–35, 45–49. Hautala (2000) 93–100.

19. Izvestija Gelsingforskiego Soveta Deputatov Armii, Flota i Rabotšyh Sveaborgskogo porta 20.4.1917. Ukrainskaja manifestatsija.

20. Tsentral'nyj deržavnyj arhiv vyššyh orhaniv vlady i upravlinnja Ukrajiny TsDAVOVU. Ukrainan korkeimpien valtioelinten ja hallinnon keskusarkisto, Kiiova. F. 3512, op. 2, spr. 9, ark. 36–41. Slyvenkon raportti Ukrainan ulkoministeriölle.

21. Pekka Nevalainen (1999) *Viskoi kuin Luoja kerjäläistä. Venäjän pakolaiset Suomessa 1917–1939*, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 742, 58–59, 345.

22. TsDAVOVU f. 3512, op. 2, spr. 9, ark. 45–47.

23. TsDAVOVU f. 3512, op. 2, spr. 12, ark. 52–54.

24. TsDAVOVU f. 3512, op. 2, spr. 12, ark. 45.

25. TsDAVOVU f. 3766, op. 1, spr. 140, ark. 15.

Kirjettä kirjoittaessaan Vitsted ei tiennyt, että Slyvenko oli jo 28.5. nimitetty konsuliksi Helsinkiin. Slyvenko ei itsekään tiennyt sitä, sillä hän oli poistunut Helsingistä ennen nimitystiedon saapumista. Saatuaan tiedon nimityksestä Vitsted yritti mitätöidä sen saksalaisten avulla. 20.8. Saksan lähettiläs lähetti Suomen ulkoministeriöön kirjeen, jossa totesi Slyvenkon toiminnan ukrainalaisten edustajana Suomessa olleen liian hidasta ja varovaista. Vitsted oli jo Ukrainan edustajan tointa hoitaessaan hyväksii havaittu. Nykyisessä tilanteessa oli lisäksi tärkeää, ettei ketään uutta henkilöä Ukrainasta päästettäisi Suomeen edustamaan maata. Saksan edustaja Suomessa yritti siis määrätä, kenet Suomi ottaisi Ukrainan edustajaksi! Tämä oli liian pitkälle menevä pyyntö, ja ulkoministeriö ilmoitti ottavansa vastaan Slyvenkon.²⁶

Elokuun 15. päivänä 1918 ulkoministeri Dorošenko antoi määräyksen Ukrainan konsuliedustustoista. Helsinkiin määrätyn 1. asteen konsulitoimiston konsuliagentiksi nimitettiin Slyvenko. Hän tapasi 23.9. ulkoasiainsenaattori Otto Stenrothin, jolle hän ilmoitti tarkoituksenaan olevan hoitaa konsulin tehtäviä kunnes Helsinkiin nimitettäisiin lähettiläs. Lokakuun 8. päivänä hetmaani vahvisti lain, jolla Helsinkiin perustettiin alimman mahdollisen tason diplomaattiedustusto ja jonka johtoon tuli virkaatekevänä asiainhoitajana Kostjantyn Losky. Alkuperäisen suunnitelman mukaan Loskyn oli määrä olla Suomessa vuoden 1918 loppuun, mutta paluu Kiovaan vuoden lopussa osoittautui mahdottomaksi.²⁷

Huolimatta edustuston alhaisesta virallisesta statuksesta, Loskyn nimitys osoitti, ettei suhteita Suomeen pidetty merkityksellisinä. Hän oli Ukrainassa sangen tunnettu poliitikko, joka oli julkaissut muun muassa kansanvalistuskirjallisuutta ukrainaksi ja toiminut Puolassa Holmin seudun ensimmäisen ukrainankielisen sanomalehden päätoimittajana vuonna 1905. Hän oli 1917–18 saksalaisen hallinnon alaisuudessa Holmin kuvernementin ukrainalaisen komissaarin tehtävässä sekä myöhemmin Galitsian kuvernementinkomissaarin avustajana. 16.7.

1918 alkaen Losky hoiti myös ulkoasiainosaston päällikön tehtäviä.²⁸

Losky saapui Helsinkiin 15.10.1918. Saksa oli tuolloin jo pyytännyt ympärystävöiltä aselepoa. Ranska ja Britannia olivat reagoineet voimakkaasti Hessenin prinssin Karl Friedrichin valintaan Suomen kuninkaaksi. Harkinnan alla jo ollut Suomen ulkopoliittinen täyskäännös ei kuitenkaan vaikuttanut Ukrainan edustajan kohteluun. Valtionhoitaja Svinhufvud ja pääministeri Paasikivi ottivat Loskyn vastaan 22.10. Kohteliaisuuksien vaihtamisen jälkeen päästiin puhumaan molempia osapuolia kiinnostaneesta kaupan elvyttämisestä. Losky raportoi Suomen voivan myydä ”rajoittamattoman määrän” paperia ja maatalouskoneita viljaa ja sokeria vastaan.

Ukrainaan kirjoittamissaan raporteissa Losky piti kaupan mahdollisuuksia Ukrainalle erittäin edullisina. Se saattoi näet saada haluamansa tavarat monesta muustakin lähteestä kuin nimenomaan Suomesta, kun taas suomalaisten oli pakko ostaa juuri Ukrainasta. Ajatus oli ylioptimistinen, koska Suomi oli jo avaamassa kauppaansa länsivaltojen suuntaan. Kaavaillut neuvottelut kaupan laajentamiseksi haudattiin vähin äänin tammikuussa 1919 Suomen yleisen kauppapoliittisen aseman parannuttua ja Ukrainan ajauduttua sisällissotaan.²⁹

Helsingin Sanomat julkaisi 21.10.1918 Loskyn haastattelun, jossa uusi asiainhoitaja puhui maansa tilanteesta viralliselle edustajalle jokseenkin epätyypillisesti. Losky kiisti Ukrainan olevan maailmansodassa kummallakaan puolella. Saksalle oli syytä olla kiitollinen siitä, että se oli pelastanut maan bolshevikkeilta, mutta toisaalta Saksa oli järjestänyt suurmaanomistajia edustavan hetmaanihallinnon valtaan. Losky sanoi olevansa optimistinen maansa tulevaisuuden suhteen, koska talonpoikien maanomistus oli yksityistä. Yksityisomistukseen perustuvan suurtiloja jakavan maareformin avulla vallankumous oli Ukrainassa vältettävissä. Suomen ja Ukrainan suhteilta Losky odotti ennen kaikkea vilkasta kauppavaihtoa.³⁰

Vuoden 1918 lopulla Suomessa olleet venäläiset emigrantit järjestäytyivät ja alkoi-

vat ajaa Suomen osallistumista hyökkäykseen Pietaria vastaan. Heidän keskuudessaan suhtautuminen Ukrainan itsenäisyyteen oli pääsääntöisesti kielteinen. Hyökkäyssuunnitelmat saivat pontta Mannerheimin valinnasta valtionhoitajaksi joulukuussa 1918. Losky suhtautui valkoisten pyrkimykseen kielteisesti ja julkaisi vuoden 1918 lopussa salanimellä ”K. Vyševitš” venäjänkielisen vihkosen ”Ukrainan kysymys, Venäjä ja entente”, jossa hän esitteli kansallismieliseltä näkökannalta Ukrainan lähihistoriaa ja ajankohtaista poliittista tilannetta. Hetmaanihallinnon kaaduttua Loskyn asenne siihen oli muuttunut yksiselitteisen kielteiseksi johtuen sekä sen epäukrainalaisuudesta että oikeistolaisuudesta. Kirjanen oli kohdistettu ensisijaisesti ei-venäläiselle lukijalle, jota Losky yritti saada luopumaan valkoisten venäläisten tukemisesta ja suhtautumaan myönteisesti Direktorioon. Kirjoittaja tunsii antipatiaa venäläisiä kohtaan sinänsä, ja myös Ukrainan Sosialistivallankumouksellisen Puolueen politiikka sai tuomion epärealistisen vasemmistolaisena.³¹

Losky päätti suhtautumisestaan valkoisiin omin neuvoin, koska hänellä ei pitkään ollut mitään yhteyttä Ukrainan ulkoministeriöön. 3.12. hän pyysi Ukrainan edustustoa Tukholmassa kertomaan maan tapahtumista, sillä hän ei siihen mennessä ollut saanut Kiovasta ensimmäistäkään kuriiria.³² Suorin tie Helsingistä Ukrainaankin oli poikki, sillä Neuvosto-Venäjä ei sallinut ukrainalaisten kuriirien kulkua alueensa läpi. Tammikuussa 1919 Losky silti ilmoitti kielteisestä kannastaan valkoisiin nähden myös Suomen ulkoministeriölle. Tämä osoittautui jälkikäteen myös Direktorion yleiseksi linjaksi. Vastauksena Slyvenkon kysymykseen Ukrainan ulkoministeriö ilmoitti helmikuussa 1919 Helsingin edustustolle, että viisumi Ukrainaankin oli evättävä kaikilta venäläisiltä, koska he voisivat toimia Ukrainan etuja vastaan. Tällä viitattiin mahdolliseen pyrkimykseen liittyä Donilla muodostettuihin valkoarmeijoihin.³³

Hetmaanihallituksen lyhytaikaisen venäläismielisen käänteiden aikana marraskuussa 1918 Dmytro Dorošenko sai lähteä Ukrai-

nan ulkoministerin tehtävästä. Hänen tilalleen tuli venäläismielinen Juri Afanasjev, joka suhtautui kielteisesti Suomen itsenäisyyteen. Hän kertoi Gummerukselle, että Losky tultaisiin pian vaihtamaan,³⁴ mutta Direktorio määräsi 17.1.1919 Loskyn Helsingistä käsin vastaamaan suhteista kaikkiin pohjoismaihin.³⁵ Vasta 25.7.1919 tuolloin Kamjanets-Podolskissa Länsi-Ukrainassa toiminut ulkoministeriö määräsi väliaikaiseksi asiainhoitajaksi Helsinkiin Mykola Zaliznjakin.³⁶

Uusi asiainhoitaja Zaliznjak oli tunnettu poliitikko ja lehtimies, joka kuului Ukrainan Sosialistivallankumouksellisen Puolueen perustajajäseniin. Venäjän keisarillisen hallituksen aikana hänet oli monta kertaa vangittu poliittisista syistä. Ensimmäisen maailmansodan aikana hän oli toiminut Saksan ulkoministerin ja sotaministerin neuvonantajana sekä Ukrainan Vapautuksen Liiton tiedotustoimiston johtajana Tukholmassa. Hän kuului Ukrainan valtuuskuntaan Brest-Litovskin rauhanneuvotteluissa. Zaliznjakin ansiot yrityksessä Suomen tunnustuksen hankkimiseksi Ukrainalle talvella 1917–18 olivat Ukrainan ulkoministeriössä tiedossa. Zaliznjak oli myös ukrainantantur Herman Gummeruksen kirjusen *Itsenäinen*

26. UAH O 19 b. Saksan lähettiläs Suomen ulkoasiaintoimituskunnalle 14.8.1918 siellä tehtyine päätösmerkintöineen.

27. TsDAVOVU f. 3766, op. 1, spr. 140, ark. 7. F. 3696, op. 1, spr. 35, ark. 1, op. 2, spr. 233, ark. 1, f. 3766, op. 1, spr. 140, ark. 20 Deržavnyj Vistnyk 13.10. ja 19.10.1918.

28. Deržavnyj Vistnyk 1918, 24.10. Entsyklopedija ukrainoznavstva, tom 4. Lviv 1994, s. 1378.

29. TsDAVOVU f. 3696, op. 1, spr. 35, ark. 41–42.

30. HS 21.10.1918. Ukrainan valtiollinen asiamies saapunut Suomeen.

31. Kostjantyn Losky salanimellä K. Vyševitš (1918) *Ukrainskij vopros, Rossija i antanta. Gelsingfors.*

32. TsDAVOVU f. 3512, op. 2, spr. 7, ark. 13.

33. TsDAVOVU f. 3512, op. 2, spr. 9, ark. 11. Slyvenko Ukrainan ulkoministeriöön 28.11.1918. F. 3512, op. 2, spr. 2, ark. 25, 27. F. 3696, op. 2, spr. 312, ark. 2. Losky Ukrainan ulkoministeriöön 20.1. ja ulkoministeriön vastaus 21.2.1919. Valkoisista ks. Tuomo Polvinen (1971) *Venäjän vallankumous ja Suomi I–II*, Porvoo: WSOY, 2: 130–132, 137, 140–147, 186–188.

34. Gummerus (1931) 88–89. Loskyn virkakausi oli jo alunperin ajateltu ulottuvaksi vain vuoden 1918 loppuun.

35. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 233, ark. 1.

36. Ibid. f. 3696, op. 1, spr. 35, ark. 16.

Suomi (Samostijna Finljandija), joka ilmensi Kiovassa maaliskuussa 1918.³⁷

Ukraina, Suomi ja reunavaltio politiikka

Ukrainan lähettiläille eri maissa järjestettiin konferenssi Karslbadissa (nyk. Karlovy Vary) 6.–14.8.1919. Siihen osallistuivat sekä entinen lähettiläs Losky että vastanimetty Zaliznjak. Konferenssissa puheenvuoron käyttänyt Losky piti Suomea Ukrainan kannalta tärkeimpänä pohjoisena maana. Kuten Ukraina, Suomi oli aluksi noudattanut saksalaissuuntausta, mutta bolshevikkien uhan vuoksi lähentynyt ympärysvaltioja. Mannerheim oli ollut yksi tärkeimmistä Suomea länsisuuntaukseen johdattaneista poliitikoista. Mannerheimia ei valittu presidentiksi, koska häntä kannattivat vain ruotsalaiset, kun taas suomalaiset ja sosiaalidemokraatit olivat häntä vastaan. Mannerheimin tavannut Losky piti vaalin tulosta hyvänä, koska tämän asenne Ukrainaan oli ollut ”ironinen”. Losky arvioi myönteisesti Rudolf Holstin tuloa ulkoministeriksi, koska Holsti oli reunavaltio politiikan keksijä ja suurvenäläisen ajattelun vankkumaton vastustaja. Loskyn perehtyneisyys Suomen ulkopolitiikkaan ilmeni siis hänen puheenvuorossaan, vaikka arvio Mannerheimin kannatuspohjasta olikin hieman yksioikoinen.³⁸

Nimityksensä aikaan Mykola Zaliznjak oleskeli Itävallassa. Heinäkuussa 1919 ulkoministeri Volodymyr Temnytsky kehotti kuitenkin häntä lykkäämään Suomen matkaa, mikä johtui Itävallassa olleiden ukrainalaispoliitikkojen Zaliznjakin nimityksestä antamista kielteisistä lausunnoista. Zaliznjak ei välittänyt ulkoministerin kiellosta, ja hän saapui Helsinkiin 1.10. ja kahta päivää myöhemmin ukrainalaisten sisäisistä kämminnöistä tietämätön Holsti otti hänet vastaan.

Holstia kiinnosti Ukrainan suhtautuminen valkokenraali Denikiniin. Zaliznjak raportoi kertoneensa Holstille Ukrainan julistaneen sodan Denikinille ja luonnehtineensa ”Denikinin toimintaa asianmukaisella tavalla”. Holsti oli pyytänyt asiainhoitajaa kertomaan kaikesta saamastaan Denikiniä kos-

kevasta materiaalista, ”minkä säännöllisesti teenkin”.³⁹

Helsingin Sanomien 4.10.1919 julkaisemassa haastattelussa Zaliznjak arvosteli voimakkaasti Denikinin johtamaa vapaaehtoisarmeijaa, jolla hän kiisti olevan mitään kannatusta Ukrainassa. Hän sanoi Ukrainan ehdottomasti vastustavan bolshevismia omalla alueellaan, mutta että maa ei millään tavoin halunnut sekaantua Venäjän sisäisiin asioihin. Hän piti Venäjästä irtautuneiden valtioiden sotilasliiton aikaansaamista välttämättömänä.⁴⁰

Zaliznjakin kuvaus Holstin kiinnostuksesta pitäneen paikkansa. Tuossa vaiheessa Suomen ulkoministeri oli asettunut vastustamaan sotilaallista yhteistyötä venäläisten valkoisten kanssa, vaikka valkoisten voitto oli vielä aivan mahdollinen. Sen sijaan Holsti kallistui yhteistyöhön reunavaltioiden kanssa. Ukrainan mukaan ottamista reunavaltioiden kanssa suunniteltuihin neuvotteluihin ajoi voimakkaasti entinen Kiovan asiainhoitaja Gummerus, mikä tulee esiin tämän 8.8.1919 päivätyssä muistiossa. Yhteistyön esteenä saattaisi olla korkeintaan Ukrainan ja Puolan viileät suhteet.⁴¹ Ukrainan ottamista mukaan kannatti myös Latvian ulkoministeriö, joka johdonmukaisesti pyrki reunavaltio liiton muodostamiseen.⁴² On syytä muistaa, että tässä vaiheessa Direktoriolla vielä oli käytössään toimiva armeija ja hallussaan osa Ukrainan aluetta, eikä Holsti pitänyt kiireellisenä rauhan solmimista Venäjän kanssa.

Marraskuussa 1919 Holsti lähetti J. J. Mikkolan Varsovaan tunnustelemaan Puolan halukkuutta yhteistyöhön reunavaltioiden kanssa. Keskusteluissaan puolalaisten kanssa Mikkola sisällytti Ukrainan reunavaltioihin. Koska Ukraina ei vielä ollut alistunut Puolan nukkevaltioksi, Mikkola sai puolalaisilta tuolloin skeptisiä vastauksia. Pääministeri Ignacy Paderewski toi esiin Puolan ja Ukrainan välisen kiistan Itä-Galitsian hallinnasta, ja valtionhoitaja Józef Pilsudski epäili Ukrainan elinkelpoisuutta itsenäisenä valtiona.⁴³ Suomen kiinnostus Ukrainaa kohtaan ei siis suinkaan ollut puolalaisten inspiroimaa. Holstin mielessä oli tavoiteltavana mahdollisuutena reunavaltioiden ns.

diagonaaliliitto, joka ulottuisi Itämereltä Mustallemerelle sisältäen paitsi Ukrainan myös Romanian ja Valko-Venäjän. Tätä osoittaa myös Suomen täysin oma-aloitteisesti myöntämä de facto tunnustus Valko-Venäjälle 15.12.1919. Se sai puolalaiset protestoimaan.⁴⁴

Direktorio suhtautui tällöin liittosuunnitelmiin Baltian maiden kanssa skeptisesti pitämällä niitä vain väliaikaisena keinona Ukrainan asian esillä pitämiseksi. Heinäkuun 31. päivänä 1919 kaikille maan diplomaattiedustajille lähetetty viesti lienee tarkoitettu suurimman innon hillitsemiseksi.⁴⁵ Syynä saattoi olla välien kiristyminen valkoisiin venäläisiin, mikä pakotti Ukrainan harkitsemaan rauhan ja yhteistyön mahdollisuutta bolshevikkien kanssa. Mikkola keskusteli marraskuussa Varsovassa myös Ukrainan paikallisen edustajan Leonid Myhailovin kanssa, joka kertoi hänelle maansa olevan salaisessa liitossa bolshevikkien kanssa Denikiniä vastaan. Tulevaisuudessa Ukraina kuitenkin toivoi yhteistyötä Suomen kanssa siinä vaiheessa, kun Neuvosto-Venäjään kanssa solmittaisiin rauha.⁴⁶

Myhailovin toiminta ei anna mairittelevaa kuvaa ukrainalaisen diplomatian tasosta, mutta se kuvastaa hyvin käynnissä ollutta muutosta, jossa Ukraina ajautui lyhytaikaisesta epäonnistuneesta pyrkimyksestä hyviin suhteisiin Neuvosto-Venäjän kanssa läheisiin suhteisiin ennen kaikkea Puolaan, mutta myös muihin reunavaltioihin. Muita mahdollisia keskustelukumppaneita ei juuri enää ollutkaan tarjolla. Ukraina osallistui Puolan tavoin tarkkailijana toiseen Tartossa järjestettyyn reunavaltiokonferenssiin 10.–16.11.1919, jossa Suomi ei ollut mukana.⁴⁷

Zalijnjak raportoi Ukrainan ulkoministeriölle toiminnastaan lokakuussa 1919. Asiainhoitaja kertoi yhteyksiensä olevan kiinteimmät Maalaisliittoon, joka oli puolueista venäläisvastaisin ja jolla oli hänen mukaansa suurin kannatus kansanjoukkojen parissa. Judenitšin hyökkäyksen aikaan Zalijnjak onnistui väittämänsä mukaan inspiroimaan artikkeleita hänen auttamistaan vastaan etenkin Maalaisliiton kautta. Myös *Suomen Sosialidemokraatti* oli pääkirjoituksessaan lainannut Zalijnjakin lausuntoa

perustellessaan, miksi Venäjän valkoisia ei ollut syytä auttaa. Lähetystössä tuotettiin jatkuvasti Ukrainan tilanteesta kertovaa materiaalia, jota V. J. Mansikka käänsi ja toimitti lehdistölle.⁴⁸

Zalijnjak määritteli raportissaan lähetystön tehtävät seuraavasti. Omien agenttien kautta ja yhteistyössä Suomen pääesikunnan kanssa oli seurattava tapahtumia Venäjällä. Oli informoitava länsieurooppalaista yleisöä Ukrainan tilanteesta. Edelleen oli pyrittävä solmimaan sotilaallis-poliittinen liitto Baltian maiden kanssa, saada kosketus Pohjois-Venäjän bolshevisminvastaista taistelua johtavien englantilaisten kanssa ja vaikuttaa Britannian hallituspiireihin Ukrainan asian hyväksi. Oli myös seurattava venäläisten monarkistien ja ei-bolshevististen puolueiden toimintaa Helsingissä.⁴⁹

37. Ibid. f. 3696, op. 1, spr. 35, ark. 59. Herman Gummerus (1918) *Samostijna Finljandija*, Kyjiv: Serp i Molot.

38. Ibid. 3696, op. 2, spr. 6, ark. 14. Holstin merkitys Pietarin-suunnitelmien kariutumisessa oli ratkaiseva. Ks. Polvinen (1971) 2:214–215.

39. F. 3696, op. 1, spr. 35, ark. 59. Zalijnjakin raportti Ukrainan ulkoministeriölle.

40. HS 4.10.1919. Nykyinen tilanne Ukrainassa. Ukrainan täkäläinen lähettiläs kertoo.

41. Herman Gummeruksen muistio Venäjän taholta uhkaavan vaaran torjumisesta 8.8.1919. KA Juho Venolan kokoelma 45.

42. Marko Lehti (1999) *A Baltic League as a Construct of New Europe. Envisioning a Baltic Region and Small State Sovereignty in the Aftermath of the First World War*, Frankfurt am Main: Peter Lang, European University Studies, Series III, Vol. 817, 205, 207.

43. KA Rudolf Holstin kokoelma 28. Mikkolan matkakertomus, jonka päiväyksen 9.11.1919 virheellisyys ilmenee siitä, että siinä kuvataan keskusteluja myös kyseisen päivän jälkeen.

44. UAH Caa Valtioneuvoston pöytäkirjat ulkoministeriön esittelystä 15.12.1919. Puolan protesteista Kallervo Hovi (1984) *Interessensphären im Baltikum. Finnland im Rahmen der Ostpolitik Polens 1919–1922*, Helsinki: SHS, Studia Historica 13, 107. Diagonaaliliiton ajatuksista Holstilla Hovi 104–105, Marko Lehti (1999) *A Baltic League as a Construct of New Europe. Envisioning a Baltic Region and Small State Sovereignty in the Aftermath of the First World War*, Frankfurt am Main: Peter Lang, European University Studies, Series III, Vol. 817, 239–240. Polvinen 1971, 2: 258–259, 263–265.

45. F. 3696, op. 1, spr. 35, ark. 28.

46. KA RHK 28 Mikkolan matkakertomus.

47. Lehti (1999) 239–240.

48. TsDAVOVU f. 3696, op. 1, spr. 35, ark. 59.

49. TsDAVOVU f. 3696, op.1, spr. 35, ark. 36–37.

Asiainhoitajan suurista suunnitelmista huolimatta Ukraina ei päässyt osallistumaan Helsingissä 15.–22.1.1920 järjestettyyn reunavaltiokonferenssiin. Ennen konferenssia laatimassaan muistiossa Holsti piti kyllä toivottavana Ukrainan ja Valko-Venäjän kehittymistä itsenäisiksi valtioiksi, mutta vielä Ukrainasta ei voinut puhua ”edes puolivalmiina valtiona”. Toisaalta muut Venäjästä irtautuneet valtiot olivat myös vain jokin aika sitten olleet samankaltaisissa, toivottomilta näyttäneissä tilanteissa, joten ei pitänyt hätäillä ja määritellä lopullisesti liian ahtaasti yhteistyöhön kelpaavia maita. Holstin suhteellisen varovaiset sanakäänteet muuttuivat hallituksen ulkoasiainvaliokunnassa selkeäsanaiseksi kehotukseksi korostaa muille osanottajavaltioille Ukrainan ja Valko-Venäjän itsenäistymisen tärkeyttä, jotta ne voisivat vastaisuudessa osallistua reunavaltioyhteistyöhön ja solmittavaan diagonaaliseen puolustusliittoon.⁵⁰ Päivää ennen konferenssia Britannian lähettiläs lordi Acton pyysi Holstilta, etteivät Ukraina ja Valko-Venäjä osallistuisi kokoukseen, mutta tämä ei voi olla niiden poissaolon syy, koska niitä ei siihen mennessäkään ollut kutsuttu.⁵¹ Slyvenko raportoi hallitukselleen Ukrainan poissulkemisen johtuneen Puolan lähettilään vastustuksesta,⁵² mutta Ukrainan tilanne teki kyllä kutsumisen muutenkin vaikeahkoksi.

Ukrainan kysymys nousi jälleen Suomelle jonkin verran merkityksekkääksi pyrittäessä läheiseen yhteistyöhön Puolan kanssa keväällä 1920. Tällä välinhän Ukrainan hallitus ajautui Puolan tosiasialliseen alaisuuteen. Suomen edustaja Varsovassa, Boris Gyllenbögel, puolsi Ukrainan ainakin puolivirallista osanottoa reunavaltioiden yhteisiin neuvotteluihin. Gyllenbögel ilmaisi näkemyksensä tammikuun lopulla, siis ennen Puolan ja Ukrainan välistä lopullista sopimusta, mutta maiden välien jo parannuttua. Hän oli valmis syventämään suhteita Ukrainaan vain, jos puolalaisilla ei olisi mitään sitä vastaan.⁵³

Varsovassa 4.–24.3.1920 pidetyssä suomalais-puolalaisessa konferenssissa sovittiin maiden välisestä puolustusliitosta, jonka Suomen hallitus sitten epäsymmetrisenä

hylkäsi.⁵⁴ Sopimuksessa Suomi lupautui otamaan huomioon Puolan näkökannat Lietuan ja Ukrainan suhteen. Ainoa vihje näiden näkökantojen laadusta on Gyllenbögelin ulkoasioihin lähettämä ennakkotieto, jonka mukaan konferenssissa todennäköisesti ehdotettaisiin Ukrainan jakamista kolmeen osaan, joista yksi olisi Puolan miehittäjä, toinen ulottuisi vuoden 1772 rajaan eli Dnjeprille ja kolmas sijaitsisi siitä itään.⁵⁵ Sähkeessä ei sanota sitä selvästi, mutta keskimäinen Ukraina lienee ajateltu itsenäiseksi, kun itäinen voitaisiin jättää bolshevikille. Vaikka konferenssin päätöksistä peruttiinkin erillisrauhan kieltävät ja sotilaallista yhteistyötä koskevat kohdat, Ukrainan suhteen Suomi silti vielä myöhemminkin toimi Puolan hallituksen toiveiden mukaisesti.

Toukokuussa Gyllenbögel vieraili puolalaisten venäjänvastaisella rintamalla ja tapasi siellä Józef Pilsudskin. Tämä pyysi Suomea tunnustamaan Ukrainan de facto, jotta ”se saisi tukea rakennustyössään”. Gyllenbögelin vastatessa Suomen jo 1918 tunnustaneen Ukrainan de facto, Pilsudski sanoi olevan suotavaa, että tunnustettaisiin nimenomaan Petljuran hallitus.⁵⁶

Pilsudskin pyytämän kaksinkertaisen de facto tunnustuksen merkitys on jäänyt suomalaisille tutkijoille hämäräksi.⁵⁷ Taustalla on puolalais-ukrainalaisen sopimuksen sanamuoto ja Petljuran asema Ukrainan kansallisessa liikkeessä. Puolan ja Ukrainan välisessä sopimuksessa Puola ei itse asiassa tunnustanut Ukrainaa valtiona, vaan vain sen ”oikeuden itsenäisyyteen”, kun taas Petljuran johtama Direktorio tunnustettiin Ukrainan Kansantasavallan hallitukseksi. Kuten lähes kaikki muutkin sopimuskohdat, tämäkin sai osakseen murskaavaa kritiikkiä niiltä ukrainalaisilta poliitikoilta, jotka eivät hyväksyneet sopimusta. Direktorion saama epämääräinenkin tunnustus ei enää pätsisi, mikäli sitä johtaisi joku muu kuin Petljura. Direktorion toimintasääntöjen nojalla Petljuralla ei myöskään ollut valtuuksia yksinään allekirjoittaa sopimusta, joka astui voimaan välittömästi ilman ratifiointia tai edes keskustelua Direktorion muiden jäsenien kanssa. Seurauksena tunnettuja

ukrainalaisia poliitikkoja sanoutui irti Petljurasta ja kieltäytyi yhteistyöstä hänen johtamansa hallituksen kanssa. Pyytämällä Suomelta tunnustusta nimenomaan Petljuran hallitukselle Pilsudski halusi siis lähinnä vahvistaa Puolasta riippuvaisen Ukrainan hallituksen kansainvälistä ja sisäistä asemaa.⁵⁸

Valtioneuvosto päätti Tarton rauhanneuvottelujen alkamispäivänä 12.6.1920 tunnustaa Petljuran hallituksen Ukrainan tasavaltaan de facto hallitukseksi.⁵⁹ Suomen ja Puolan kesken näyttää vallinneen yhteisymmärrys siitä, että Puola vastavuoroisesti tunnustaisi Viron.⁶⁰ Puolan tuolloin vaikuttavan sotamenestyksen lisäksi päätökseen vaikutti myös Lontoosta saatu tieto, jonka mukaan Britannia oli valmis tunnustamaan Ukrainan de facto, jos Puolan menestys jatkuisi.⁶¹ Samana päivänä Holsti ilmoitti Ukrainan ulkoministerille Andrij Nikovskylle Suomen hallituksen uudistavan viralliset suhteensa Ukrainaan Kansantasavaltaan, ”jonka hallituksen johdossa on nyt hetmaani Petljura”, eli virkanimikkeeseen lipsahti virhe.⁶² Kolme päivää myöhemmin Gyllenbögel määrättiin edustamaan Suomea Puolan lisäksi Ukrainassa.

Tässä vaiheessa puolalais-ukrainalainen hyökkäys oli alkumenestyksen jälkeen vaihtunut perääntymiseksi, ja bolshevikit olivat vallanneet Kiovan takaisin päivää aiemmin. Ukrainan hallitus oleili silti vielä omalla maallaan Länsi-Ukrainan Proskurovissa (nykyinen Hmel'nitskyj). Gyllenbögel halusi matkustaa Proskuroviin luovuttamaan valtuuskirjeensä. Ukrainan hallitus kehotti Varsovan lähettilästään estämään lähettilään lähdön, jos suinkin mahdollista, ”koska sotatilanteesta johtuen emme voi tarjota hänelle tarvittavia mukavuuksia”. Tämä olikin erittäin totta.⁶³

Kovin merkittävänä ei vahvistettuja Ukrainan-suhteita Suomessa pidetty. Kun Neuvosto-Venäjän edustajat Tarton neuvotteluisa esittivät paheksuntansa Ukrainan tunnustamisen johdosta, asia tuli täytenä yllätyksenä Suomen valtuuskunnalle, joka epäuskoisena tiedusteli Helsingistä, oliko Ukraina todella tunnustettu.⁶⁴ Suomi hyväksyi Ukrainan täysivaltaisen osanoton Latvian

Buldurissa 6.8.–6.9.1920 järjestettyyn reuna-valtiokonferenssiin.⁶⁵ Siellä sovittiin osanottajavaltioiden tunnustavan toisensa de jure, käynnistävän sangen pitkälle menevän taloudellisen integraation ja ryhtyvän välittömiin toimiin sotilasliiton aikaansaamiseksi.⁶⁶ Ottaen huomioon Ukrainan tuolloisen tilanteen, päätökset olivat sen osalta sangen epärealistisia. Suomen hallitus katsoi konferenssin muutenkin menneen yhteistyössä liian pitkälle ja vaati mm. tunnustamista ja sotilasliittoa koskevien pykälien hylkäämistä. Suomen valtuuskunnan saadessa tätä tiedon sopimuksen sanamuodot oli kuitenkin jo neuvoteltu valmiiksi.

Valtuuskunnan johtaja L. Åström vaati silloin Suomelle oikeutta ratifioida sopimus vain osittain, käyttäen yhtenä argumenttinaan Ukrainan epäsopivuutta tulla tunnustetuksi de jure. Suomen vastalauseet kon-

50. KA RHK. Holstin muistio 7.–8.1.1920, sen ulkoasiainvaliokunnassa 12.1.1920 korjattu versio.

51. UAH 12 A 2 Helsingin konferenssi 15.–22.1.1920, Acton Holstille 14.1.1920.

52. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 233, ark. 17. Slyvenko Ukrainan ulkoministeri Andrij Nikovskylle 24.9.1920.

53. UAH 5 C 13 Varsovan lähetystön raportit. Gyllenbögel ulkoministeriöön 26.1.1920. Hovi 1984 108 katsoo Gyllenbögelin raportin kuvastavan sitä, miten Suomi hiljaisesti tunnusti Ukrainan kuulumisen Puolan etupiiriin.

54. UAH 12 A 3 Suomalais-puolalainen konferenssi Varsovassa 1920, poliittisen ja sotilaallisen komission päätöspöytäkirjat. Hovi (1984) 109–113. Polvinen (1971) 2:336–342.

55. UHA 12 L Puola lähtevät salaiset sähkösanomat ulkoministeriölle. Gyllenbögel ulkoasioihin 20.3.1920.

56. UAH 12 L. Kopio Gyllenbögelin raportista 22.5.1920.

57. Hovi 1984 132 väittää virheellisesti kyseessä olleen Ukrainan tunnustaminen de jure.

58. Reshetar (1952) 300–307. Soldatenko (1999) 838–843, 847–852, 856–858.

59. UAH Caa valtioneuvoston pöytäkirjat ulkoministeriön esittelystä 12.6.1920.

60. Hovi (1984) 132–133.

61. UHA 12 L Puola 1920. Holstin päiväämätön muistio, joka kuitenkin selvästi liittyy Ukrainan toiseen tunnustamiseen.

62. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 375, ark. 2.

63. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 375, ark. 3.

64. UHA 12 L Ukraina 1920–1923. Westerlund ulkoasioihin 15.6.1920.

65. UHA 12 A 5 Riian konferenssi elok. 1920. Ulkoasiat Åströmille Riikaan 11.8.1920. Åströmin päiväämätön raportti No 15.

66. Buldurin konferenssista yleensä ks. Lehti (1999) 260–296.

ferenssissa kuitenkin hylättiin.⁶⁷ Siksi hallitus päätti 17.12.1920 jättää sopimuksen ratifioimatta sillä perusteella, että osanottajamaat eivät kaikki olleet solmineet rauhaa Neuvosto-Venäjän kanssa eivätkä niiden kaikki keskinäisetkään välit eivät vielä olleet täysin selvitettyt. Holstin aluksi esittämissä sanamuodossa osanottajamaille lähetettäväksi selitykseksi viitattiin nimenomaan siihen, että yhden sopijamaan kohdalla oli kyseenalaista, oliko se ”saavuttanut itsenäiseltä demokraattiselta valtiolta vaadittavan järjestysmuodon ja vakavuuden”.⁶⁸ Valtioneuvoston käsittelyssä tämä kohta muutettiin toteamukseksi, jonka mukaan vielä oli ”melkoista eroa edustettuna olleiden maiden muussakin kansainvälisessä asemassa sekä järjestysmuodon ja olojen vakiinnuttamisessa”.⁶⁹ Näin vältettiin viittaamista suoraan Ukrainan pakolaishallituksen sopimuskelvottomuuteen.

Vähin äänin loppuun

Mykola Zaliznjakin virkakautensa alussa laatima raportti ulkoministeriöön jäi viimeiseksi. 20. joulukuuta 1920 ulkoministeriö lähetti Zaliznjakille viestin, jossa sanottiin: ”Tekniset vaikeudet eivät ole antaneet Teille mahdollisuutta yhteydenpitoon ministeriön kanssa, arvoisa herra. Vain siten voi ministeriö selittää itselleen sen tosiasian, että se ei ole Teidän Suomessa oloaikanaanne saanut Teiltä ainuttakaan raporttia”.⁷⁰

Zaliznjak ei lukenut ulkoministeriön moitteita, koska hän jo 25.8.1920 matkusti Helsingistä Wieniin sanoen matkansa syyksi lähetystön raha-asioiden järjestämisen. Todennäköisesti lähtö johtui siitä, että asiainhoitaja vastusti Petljuran hallitusta, kun taas Suomi saattoi hyväksyä vain sen edustajan. Ukrainan Sosialistivallankumouksellinen Puolue, johon Zaliznjak kuului, tuomitsi Petljuran sopimuksen Puolan kanssa ja kehotti jäseniään toimimaan Petljuran hallintoa vastaan.⁷¹ Lähtiessään Zaliznjak informoi henkilökuntaa siitä, että heinäkuun palkka olisi viimeinen, ellei lisää rahaa saataisi. Lähetystön asioita hoitamaan jäi Petro Slyvenko.⁷²

Lähtiessään Zaliznjak saattoi tietää, ettei hän enää ollut diplomaatti. Päivä hänen läh-

tönsä jälkeen Slyvenko tapasi Suomen ulkoministeriön poliittisen osaston päällikkö Pontus Artin, joka kertoi juuri saaneensa Ukrainan pakolaishallitukselta Varsovasta kirjeen, joka sisälsi pyynnön pitää Zaliznjakia yksityishenkilönä. Artti lisäsi omasta puolestaan Zaliznjakin lähdön olevan onneksi sekä Zaliznjakille itselleen että Ukrainan maineelle. Äskeisen lähettilään viisuminhaku yksityishenkilön ominaisuudessa olisi pantu merkille sekä Suomen paikallisessa ”mustassa” venäläisessä emigrantilehdistössä että Neuvosto-Venäjän punalehdistössä.⁷³

Lähetystösihteeri Slyvenko oli nyt joka suhteessa vaikeassa tilanteessa. Lähetystön toimitila Konstantininkatu 15:ssä oli samalla Slyvenkon asunto, jonka vuokran hän maksoi omasta pussistaan. Slyvenko raportoi (17.9.1920) vaikeuksistaan ulkoministeriölle Varsovaan valittaen, ettei hänellä ollut laillista perustetta lähetystön sulkemiseen, mutta sen toiminnassa pitäminenkin ei onnistunut ilman hallituksen tukea.⁷⁴ Muutamaa päivää myöhemmin Slyvenko anoi virkaeroa ulkoministeri Nikovskylta. Yritykset solmia suhteita Puolan lähetystöön Suomessa eivät olleet onnistuneet, sillä puolalaiset eivät olleet kiinnostuneita Ukrainan lähetystöstä.⁷⁵ Vajaata viikkoa myöhemmin 30.9. Slyvenko kysyi sähköitse, oliko hän vielä virassa vai ei. Tiedon saaminen heti oli hänelle välttämätöntä, koska muussa tapauksessa saattaisi sattua, että Suomen viranomaisilla olisi asiasta eri käsitys kuin hänellä itsellään, mikä voisi johtaa epämiellyttäviin tilanteisiin. Sittenkään hän ei saanut vastausta.⁷⁶

Slyvenkon pelkäämien epämiellyttävien tilanteiden laatu selviää suomalaisista asiakirjoista. 17.9. Etsivä Keskuspoliisin päällikkö Ossi Holmström otti yhteyttä ulkoministeriöön kertoen toistaiseksi vahvistamattomista tiedoista, joiden mukaan Slyvenko oli bolshevikkien agentti. Kun ulkoministeriö ei reagoinut ensimmäisiin ilmoituksiin, EK alkoi sangen sinnikkäästi pommittaa sitä ilmiannoilla Slyvenkosta useamman kuu-kauden ajan. EK:n tietojen mukaan Slyvenko kävi usein Tallinnassa, missä hänellä oli epäilyttäviä yhteyksiä. Slyvenko myös käytti

hyväkseen diplomaattiasemaansa tuodakseen maahan tullitta kauppatavaraa. Lisäksi hänellä oli yhteyksiä *Suomen Sosialidemokraatin* toimitukseen, mitä EK myös piti raskauttavana asianhaarana. 28.10. EK suosittelee Slyvenkon karkottamista, vaikka suoria todisteita häntä vastaan ei ollutkaan.⁷⁷

Syyskuussa 1920 Ukrainan hallitus päätti nimittää Puolan-lähetystönsä varajohtajan Leonid Myhailovin asiainhoitajaksi Suomeen.⁷⁸ Tässä vaiheessa Puolan ja Neuvostot-Venäjän kesken ei vielä ollut solmittu aselepoa, joten ei ehkä ole yllättävää, että Suomi oli valmis ottamaan uuden edustajan vastaan. Gyllenbögeltä tiedusteltiin Myhailovin sopivuutta, ja vastaukseksi saatiin myönteinen arvio: ”*Självständighetsman rysshatare och möjligt icke vensterman förhållandevis väl uppfostrad*”.⁷⁹ Myhailovia ei kuitenkaan Helsinkiin kuulunut. Ulkoministeriön poliittisissa tilannekatsauksissa Ukrainaa käsiteltiin yhtenä varteenotettavana toimijana vielä marras-joulukuussakin.⁸⁰

Slyvenko oli kuitenkin saanut tarpeekseen Ukrainan edustamisesta. 13.12.1920 hän kirjoitti Ukrainan ulkoministerille Puolan Tarnoviin todeten Suomen olevan itsesään sängen tärkeä maa. Se oli yksi niistä harvoista maista, jotka olivat tunnustaneet Ukrainan. Se oli myös lähes ainoa entisen Venäjän keisarikunnan maa, jonka oli todella onnistunut saavuttaa itsenäisyys. Heltingistä käsin voitaisiin hoitaa myös suhteita Ruotsiin, Norjaan ja Viroon. Pietarin läheisyys teki mahdolliseksi hankkia tietoa Venäjän tilanteesta. Siksi oli erittäin tärkeää ylläpitää maahan virallisia suhteita. Kun Myhailov ei ollut saapunut maahan ja kun Slyvenkolla itsellään ei ollut tietoa siitä, oliko hänellä valtuudet edustaa Ukrainaa vai ei, lähetystön toiminta oli kuitenkin toistaiseksi mahdotonta.⁸¹

Ukrainan hallitus reagoi 15.12. ilmoittamalla Slyvenkolle Zaliznjakin välittömästä virallisesta virkaerosta sekä siitä, että vuoden 1921 alusta lähtien lähetystössä olisi vain lähetystösihteerin virka.⁸² Slyvenko siis oli pyynnöstään huolimatta virassa, mutta ainoa konkreettinen osoitus siitä oli hänen saamansa sähke. Päivää myöhemmin ulkoministeri Nikovsky ilmoitti Suomen ulkomi-

nisteriöön Ukrainan Latvian lähetystön päällikön Volodymyr Kedrovskyn nimityksestä asiainhoitajaksi Suomeen.⁸³ Slyvenkon kannalta tervetullutta oli, että Suomen ulkoministeriötä pyydettiin vastaamaan hänen kauttaan, joten kävi täysin selväksi pakolaishallituksen tunnustavan hänet edustajakseen. Vielä tässä vaiheessa Tarton rauhansopimuksen solmimisen ja Ukrainan reuna-valtioyhteistyöstä pudottamisen jälkeen Suomi ylläpiti virallisia suhteita Ukrainan pakolaishallitukseen, ja ulkoministeriö ilmoitti 5.2.1921 ottavansa Kedrovskyn vastaan.⁸⁴ Uttakaan asiainhoitajaa ei kuitenkaan kuulunut Suomeen.

Etsivä Keskuspoliisi jatkoi ulkoministeriön pommittamista kirjeillä, joissa Slyvenkoa epäiltiin bolševikkiagentiksi esittämättä kuitenkaan mitään todisteita. Ulkoministeriössä päätettiin tiedustella, tunnustiko Ukraina Slyvenkoa edustajakseen. Ilmeisesti myöntävä vastaus saatiin, koska Slyvenkon jahtaamisesta joksikin aikaa luovuttiin.⁸⁵

67. UHA Caa Valtioneuvoston pöytäkirjat ulkoministeriön esittelystä 1.9.1920. UHA 12 A 5 Riian konferenssi. L. Åström Suomen valtuuskunnan puolesta Holstille 11.9.1920.

68. KA RHK 29. Holstin päiväämätön esitys valtioneuvostossa.

69. UHA Caa valtioneuvoston pöytäkirjat ulkoministeriön esittelystä 17.12.1920.

70. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 339, ark. 11.

71. Soldatenko (1999) 850.

72. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 233, ark. 16.

73. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 233, ark. 19.

74. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 375, ark. 8.

75. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 233, ark. 17.

76. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 233, ark. 21.

77. UAH 6 O 19 b. Petro Slyvenko. Ossi Holmströmin kirjeet 17.9, 13.10, 28.10, 19.11.1920.

78. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 312, ark. 8. UAH 6 O 19 b. Mikhailov, Ukrainan edustaja Suomessa. B. Weikhelmann Ukrainan ulkoministeriöstä Suomen ulkoministeriöön 25.8.1920.

79. UAH 6 O 19 b Gyllenbögelin sähke ulkoministeriöön 25.9.1920.

80. UAH Ddf ulkoministeriön poliittiset tilannekatsaukset 29.11. ja 10.12.1920.

81. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 312, ark. 13.

82. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 233, ark. 48.

83. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 339, ark. 12. UAH 6 O 19 b Kedrowsky Woldemar. Nikovsky Holstille 16.12.1920.

84. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 527, ark. 10. UAH 6 O 19 b Kedrowsky. Holsti Nikovskylle 5.2.1921.

85. UAH 6 O 19 b Slyvenko. Ossi Holmström EK:sta ulkoministeriön kansliapäällikkö Pontus Artille 18.2.1921. Artti Holmströmille 19.2.1921. Sähke ulkoministeriöstä Varsovan edustustolle 15.3.1921.

15.1.1921 hän ilmoitti hallitukselleen, ettei lähetystö selviydy edellisenä vuona tekemistään veloista, mutta rahaa hallitukselta ei saapunut. 6.5.1921 Slyvenko ilmoitti Ukrainan ulkoministeriöön sulkeneensa lähetystön, jolla oli velkaa 31 420 Suomen markkaa, mutta omaisuutta vain 1500 markan arvosta.

”Tilanteeni on erittäin huono, koska lähetystön sulkemisen jälkeen johtuen taloudellisista ja poliittisista syistä minun on lähdettävä Suomesta. Saatan näet joutua henkilökohtaiseen konkurssiin ja siten lisätä niiden maallemme vaarallisten skandaalimaisten tapausten määrää, joita maamme viholliset käyttävät hyväkseen pyrkiessään osoittamaan Ukrainan kansallisen uudestisyntymisen aatteen kestämyttömyyden. Minun on mahdotonta jäädä, koska en halua antaa vihollisille, etenkin venäläisille poliittisille piireille kostaa niitä esteitä, joita lähetystön toiminta asetti Venäjän jakamattomuuden puolesta tehdylle propagandalle.”⁸⁶

Vastoin viestiään Slyvenko kuitenkin jäi Helsinkiin. Viimeinen merkki hänestä ulkoministeriön arkistossa on 14.6.1922 päivätty virallinen ilmoitus lähetystösihteerin ja konsulin tehtävien hoitamisen lopettamisesta.⁸⁷ Suomen hallitus ehti hieman aiemmin, 21.10.1921, valtioneuvoston päätöksellä lakkauttaa Suomen diplomaattiedustuksen Ukrainassa sillä perusteella, että se oli käynyt tarpeettomaksi.⁸⁸ ■

86. TsDAVOVU f. 3696, op. 2, spr. 233, ark. 52. Slyvenko Ukrainan ulkoministeriöön 6.5.1921.

87. UAH 6 O 19 b Slyvenko.

88. UAH Caa valtioneuvoston pöytäkirjat ulkoministeriön esittelystä 21.10.1921.